

Gjester på gården - glede eller galskap?

ANNE MARGRETE URDAHL¹, KJELL HAUGE², TURID BIRKELUND² OG LINE VOLD³

Zoonosesenteret v/Avdeling for helseovervåkning, Veterinærinstituttet¹, Mattilsynet², Statens folkehelseinstitutt³

Innledning

Kontakt mellom mennesker og dyr kan være til gjensidig glede, men det er også andre sider å ta hensyn til. Det er flere smittestoff/sykdommer som kan smitte mellom dyr og mennesker, såkalte zoonoser. Informasjonen som gis her setter fokus på dette, samt hva arrangører av besøksgård/åpen gård/gårdsturisme kan gjøre for å hindre slik smitte. I tillegg omhandles rene dyresykdommer som besøkende kan bringe med seg f. eks. via klær og sko, via matvarer eller via kjæledyr for så videre å smitte gårdens egne dyr.

Sykdommer og smitteveier

Smitte til besøkende

Zoonoser kan smitte fra gårdens dyr til besøkende (men også fra besøkende til gårdens dyr). Både dyr og mennesker kan være friske smittebærere av en rekke slike sykdommer og skille ut smittestoff i sin avføring. Eksempler på dette er *Campylobacter* hos forskjellige dyrearter og STEC/VTEC hos drøvtyggere, bakterier som representerer viktig matbåren smitte. En annen smittevei til mennesker av slike smittestoffer er fra dyrenes avføring via hender og videre oralt når man spiser. *Toxoplasma* hos katt kan også smitte mennesker på denne måten. I tillegg til disse sykdommene som smitter via munnen, smitter noen sykdommer som for eksempel ringorm og smittsom munnskurv ved kontakt og kan gi sykdom i huden.

Barn, gravide, gamle og personer med nedsatt immunsystem er en risikogruppe for mange sykdommer som kan smitte fra dyr, dvs. de er mest utsatt for å bli syke av disse sykdommene og får også mer alvorlige symptomer. Da barn er en av hovedmålgruppene for besøksgårder/åpengård arrangementer, er det viktig å ta de forhåndsregler man kan ta for å hindre smitte til denne gruppen.

Nedenfor er eksempler på noen av de smittestoff/sykdommer som man spesielt tenker på i forbindelse med smitte til besøkende. For mer informasjon om de enkelte smittestoff/sykdommer vises det til Veterinærinstituttets og Folkehelseinstituttets nettsider.

STEC/VTEC/EHEC
Campylobacter

Toxoplasma

Ringorm
Cheyletiella (pelsmidd)

Smittsom munnskurv

Smitte til gårdens egne dyr

Utvidet besøksvirksomhet øker faren for å spre både smittsomme dyresykdommer og sykdommer som kan smitte mellom dyr og mennesker, såkalte zoonoser. Zoonoser kan som nevnt over smitte fra gårdens dyr til besøkende, men også fra besøkende til gårdens dyr.

Norge er fri for, eller har lav forekomst av, de fleste alvorlige dyresykdommer og zoonoser. For å beskytte dyr og mennesker er det ønskelig å opprettholde denne situasjonen. Smitte kan føres inn i landet bl.a. via dyr, dyreprodukter og mat, og derfor er det strenge regler for å ta med seg slikt fra utlandet. Mennesker kan også bringe med seg smitte fra utlandet via klær, sko eller lignende og derfor skal de som har vært i kontakt med dyr i land der det pågår utbrudd av en alvorlig smittsom dyresykdom, holde seg unna dyr den første tiden de er i Norge! Generelt anbefales det at alle som har vært i kontakt med husdyrmiljø i andre land skal holde seg unna norske husdyr i minimum 48 timer.

Nedenfor er eksempler på noen av de smittestoff/sykdommer som man spesielt tenker på i forbindelse med smitte til gårdens egne dyr. For mer informasjon om de enkelte smittestoff/sykdommer vises det til Veterinærinstituttets nettsider.

<i>Salmonella</i>	Munn- og klauvsjuka
STEC/VTEC/EHEC	Svinepest
Trikiner	Fugleinfluensa
MRSA	Ekinokokkose
Tuberkulose	Rabies (hundegalskap)
Brucellose	

Forebyggende tiltak

Hva arrangører kan gjøre for å hindre smitte fra dyr til mennesker:

- Sørge for lett tilgjengelige håndvasker med såpe!
- Sette opp plakat som minner folk på å vaske hendene!
- Sørge for adekvate toalettfasiliteter for besøkende (med håndvask og såpe)
- Ha egen spiseplass for besøkende på område hvor dyr ikke ferdes
- Hindre smitte via mat & drikkevann. Det er egne regler for bevertning / matserving
- Ikke la besøkende (særlig ikke små barn) smake på upasteurisert melk og/eller produkter fra disse da upasteurisert melk kan være forurenset med smittestoffer
- Forebygge sykdom hos dyrene ved god hygiene, samt regelmessig vaksinerings og antiparasittbehandling (ikke glem hund og katt)

- Holde besøkende borte fra syke dyr, særlig dyr med diaré. Er diaré et problem i besetningen, bør gården stenges for besøkende

Hva arrangører kan gjøre for å hindre smitte til gårdens egne dyr:

- Forebygge sykdom hos dyrene ved god hygiene, samt regelmessig vaksinerings og antiparasittbehandling (ikke glem hund og katt)
- Ikke la besøkende føre dyrene med medbrakte matvarer eller matavfall
- Ikke la besøkende ha med egne dyr. Dersom besøkende har med egne dyr, hold disse unna områder der egne dyr ferdes
- Ikke tillat besøk av folk som har vært i nær kontakt med dyr fra land med pågående alvorlig dyresjukdom (minimum 72 timers karantene)
- Overhold anbefalingen om minimum 48 timers karantene for folk som har vært i husdyrmiljø i andre land
- Sørg for adekvate toalettfasiliteter for besøkende (med håndvask og såpe)
- Sørg for støvlebad eller sko/støvlevertrekk før besøkende går inn i husdyrrom
- Ha overtrekksklær til besøkende

Generelle hygieneråd:

- Sørg for godt renhold rundt dyrene og et rent og tørt miljø
- Holde dyrene reine
- Fjerne avføring fra dyrene ofte, holde det rent og tørt
- Sørg for god hygienisk kvalitet på fôr og drikkevann
- Rengjør drikkekar og fôrsteder jevnlig
- Hindre at katter kan gjøre fra seg i fôr og holde katter og hunder unna husdyrrom
- Ha egne støvler eller overtrekk til besøkende – særlig til de som har nær kontakt med andre besetninger – andre dyreeiere, veterinær, inseminør, personell på melkebil og slaktebil etc.
- Holde syke dyr atskilt fra friske dyr
- Rengjør lånt/brukt redskap/utstyr før bruk på egen gård
- Unngå høy dyretetthet
- Minimalisere kontakten med andre besetninger
- Sørg for kontroll med skadedyr
- Unngå unødig kontakt med ville fugler og dyr

Formelle krav

Det finnes flere formelle krav som skal overholdes bl.a. i forbindelse med framvisning av dyr og ved bevertning/matsservering. I enkelte tilfeller skal også tillatelse innhentes fra myndighetene. Mattilsynets distriktskontor (tlf. 06040) kan kontaktes for råd og veiledning.

Dyrevelferd

Kontakt mellom mennesker og dyr kan være til gjensidig glede, men man skal være oppmerksom på at nærkontakt, spesielt over lenger tid også kan være en påkjenning for dyrene. Dersom terskelen overskrides, vil ikke bare dyrets velferd være redusert, men i noen tilfeller kan dyret representere en risiko for mennesker ved at dyret kan reagere aggressivt (f.eks. bite eller sparke). Det er derfor nødvendig at dyret har mulighet å trekke seg unna når det ikke ønsker kontakt med mennesker.

Referanser

- Veterinærinstituttet:<http://www.vetinst.no/nor/Faktabank/Alle-faktaark/Informasjon-til-arrangoerer-av-besoksgaarder-aapen-gaard-gaardsturisme>
- Nasjonalt folkehelseinstitutt:http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5588&MainArea_5661=5588:0:15,1787:1:0:0:::0:0&MainLeft_5588=5544:69375::1:5569:1:::0:0
- Mattilsynet:http://www.mattilsynet.no/aktuelt/nyhetsarkiv/dyr/veiledning_til_arrang_rer_av_rdquo_bes_ksg_rder_rdquo_og_quot_pen_g_rd_quot_59990